

DE PEDAGOG 02

UITGAVE VAN DE NVO - JAARGANG 27 - JUNI/JULI 2026

‘Wat doet zo’n
opvoedomgeving
met een kind?’

‘Epilepsie is een
parapluterm’

Samen beslissen
met gezinnen

Meer beweging,
minder schermen

Reggio Emilia

Seizoensproducten

De Pedagoog wordt gemaakt voor en door leden van de NVO. Ook in deze editie komen er weer veel leden aan het woord. Tegelijkertijd lukt het niet altijd om alle disciplines binnen de pedagogiek aandacht te geven. Tijdens het lezen van de artikelen vroeg ik me af hoe erg dat is. Op het eerste gezicht gaan veel artikelen misschien over kind en jeugd. Maar zoals Eva Mulder in het omslaginterview stelt: "Het gaat nooit over individuen, maar over een systeem, een gezin en een omgeving."

Die systeemgerichte benadering komt steeds terug en daarmee raak je aan veel meer velden. Ashish Ghoerbien en Renate Buisman doen, met steun van het NVO Onderzoeksfonds, onderzoek naar ingrijpende jeugdervaringen van vaders en hoe die doorwerken in het ouderschap. Pedagoog in opleiding Veronique Wils ervaart hoe lastig het is om de verschillende perspectieven aandacht te geven in een gezinsgesprek en in het *onderzoeksnieuws* kun je lezen dat je juist in zo'n gesprek ook makkelijk een *therapist misstep* kunt maken.

Ook onderdeel van het systeem zijn de brussen, de broers of zussen van iemand met een zorgvraag door een beperking of ziekte. Ik denk dan meteen aan kinderen, maar na het lezen van het interview met promovendus Linda Veerman realiseer ik me: die broers en zussen worden allemaal ouder, brus blijf je altijd. En het boek van Boris van der Ham moet ik nog lezen, maar één ding knoop ik alvast in m'n oren: dat familielid is niet primair iemand met een zorgvraag, beperking of ziekte, maar een mens met dromen, verlangens en talenten.

In de rubriek *de metafoor* beschrijft redactielid Rianne Manenschijn de winkel die we allemaal bestieren. Volgens mij is die voor iedere discipline geschikt om te gebruiken. "Wat zijn de seizoensproducten, welke producten heeft jouw klant in deze specifieke fase van zijn leven meer of minder nodig?" Young professional Kristen Klaassen-Hendriks, die als orthopedagoog-generalist in de ouderenzorg werkt, zegt daarover: "Je werkt met cliënten die een heel leven achter zich hebben en onderdeel zijn van een groter systeem."

Om met redactielid Laura van Wijnen te spreken: "Hoe pedagogisch wil je het hebben?"

Bart van Gent
redactielid *de Pedagoog*

‘Van enkele tienduizenden meldingen bij Veilig Thuis duurt de kindermishandeling langer dan een jaar, vaak langer dan vijf jaar’

Cees Hoefnagels, pagina 27

- 4 'Wat doet zo'n opvoedomgeving met een kind?'**
Interview met Eva Mulder, bijzonder hoogleraar Intensieve Pedagogische ondersteuning van Gezinnen aan de Universiteit van Amsterdam. Extra ondersteuning is uiteindelijk ook een mooi alternatief voor de gesloten jeugdzorg, de JeugdzorgPlus.

30

- 10 Toen urenlang buitenspelen, nu tablets en smartphones**
Pedagoog Monique Thoonsen over de kwalijke gevolgen van de steeds kleinere en veiliger fysieke leefwereld van kinderen voor hun neurologische ontwikkeling.

36

- 20 Gedeelde besluitvorming: hoe doe je dat?**
Orthopedagoog Anne Marie Barnhoorn over de complexiteit van gedeelde besluitvorming bij gezinnen met meervoudige en langdurige psychosociale problemen.

- 24 'De diagnose epilepsie verklaarde veel'**
In gesprek met Johan (25) die op zijn vijfde de diagnose epilepsie kreeg, zijn ouders en drie pedagogen bij Kempenhaeghe in Heeze, expertisecentrum voor epilepsie.

- 32 Samen Groeien in Contact**
Kinderen in een pleeggezin of gezinshuis houden steeds meer contact met hun eigen ouders. Pedagogen Janet Verburg en Ynske de Koning over de nieuwe tool *Samen Groeien in Contact* die daarbij helpt.

23

24

rubrieken

8 Onderzoeksnieuws

9 Pedagoog in opleiding

12 Onderzoek vaderschap

14 Promovendus: Linda Veerman

17 Pedagoog in de klas

18 Reggio Emilia

23 De metafoor

27 Gast: Cees Hoefnagels

28 Boeken &zo

30 Hoogleraar: Pauline Slot

35 Juridische en
beroepsethische vragen

36 Waar werk jij?

40 Op de werkvloer:
Shameem Nazir

‘Wat doet zo’n opvoedomgeving met een kind?’

‘Uithuisplaatsingen kun je beter voorkomen’, stelt Eva Mulder, bijzonder hoogleraar Intensieve Pedagogische ondersteuning van Gezinnen aan de Universiteit van Amsterdam. Extra ondersteuning is uiteindelijk ook een mooi alternatief voor de gesloten jeugdzorg, de JeugdzorgPlus. Hoe? Dat onderzoekt ze samen met gezinnen en professionals.

Eva Mulder (Amsterdam, 1980) komt zelf uit een warm nest. “Ik ben geboren en opgegroeid in Amsterdam-Zuid. In die tijd een nogal linkse, intellectuele buurt, een soort enclave, heel veilig. Daar heb ik op school gezeten. Mijn ouders hebben elkaar tijdens hun studie leren kennen. Mijn moeder was sociaal geograaf, mijn vader is wiskundige. Samen met een broertje en een zusje, een heel warm gezin.”

Osdorp

Op haar twaalfde verhuisden ze naar Nieuw Sloten, een nieuwbouwwijk grenzend aan Amsterdam-Osdorp. “Mijn eerste bijbaantje was in Osdorp, heel multicultureel. In een spijkerbroekenwinkel waar heel Osdorp over de vloer kwam. Er ging een wereld van andersheid voor me open die ik niet kende. Dat fascineerde me. Daar begon het mee.

Tijdens mijn studie ontwikkelingspsychologie zag ik het contrast met sommige kinderen die toevallig ergens anders waren geboren. Bij een onderzoek naar jeugdcriminaliteit kwam ik op scholen in de Schilderswijk in Den Haag, waar kinderen in de pauze nooit naar buiten gingen. In de buurt was veel drugscriminaliteit. Het hek bleef dicht, ter bescherming. Een heel andere opvoedomgeving dan de mijne. Wat doet dat met een kind? Zo ben ik de kant van de justitiële jeugdzorg opgegaan.”

Achterhoek

Een paar jaar geleden is Eva Mulder, samen met haar man en drie kinderen, vertrokken uit Amsterdam, naar de Gelderse Achterhoek. Vlakbij het allereerste opvoedhuis voor jongens in Nederland uit 1851. Vandaaruit reist ze naar haar werk bij de Universiteit van Amsterdam, bij de Academische Werkplaats Risicojeugd en bij het Nederlands Jeugdinstituut. Het zijn lange reizen. “Ik vertrek dan al om zes uur in de ochtend van huis.” Haar tijd bij de Academische Werkplaats Risicojeugd heeft haar gevormd, zegt ze. Ze werkt er sinds 2010, eerst als programmaleider, nu als directeur.

“Ik heb er geleerd om steeds vanuit verschillende perspectieven te kijken. Vanuit de wetenschap, de praktijk, de jongeren, de ouders, beleid en onderwijs. Hoe ziet een ander dit? Wat is nu echt de vraag? Hoe kun je als onderzoeker bijdragen aan een antwoord waar je echt verder mee komt in de praktijk? Die meerdere perspectieven zijn een basisprincipe. En betekenen ook een worsteling in samenwerken en – met vallen en opstaan – samen leren. Dat kost veel tijd.”

Isoleren

Ze herinnert zich nog het eerste project in en met de JeugdzorgPlus-instellingen bij de Academische Werkplaats Risicojeugd. Dat ging over ‘gedwongen afzonderen’, het isoleren, separeren van jongeren.

- “Vanuit de wetenschap wisten we al heel lang dat dit schadelijk is voor jongeren. Maar ook voor medewerkers die het toepassen. Instellingen wisten het, maar het gebeurde toch bij ingewikkelde situaties, bijvoorbeeld als een jongere agressief gedrag liet zien. Dat wilden we samen veranderen. Het begon met de vraag: wat is gedwongen afzonderen? Vanuit de wetenschap kun je zeggen: een jongere plaatsen in een gesloten ruimte tegen zijn of haar wil. Maar voor de jongeren voelde opgesloten zitten op hun kamer ook als gedwongen afzonderen. De deur hoefde eigenlijk niet eens op slot te zitten. Terwijl medewerkers dachten: dat is geen afzondering, want je zit op je eigen kamer.”

En toen?

“Toen bleek het dus om meer te gaan dan om het gebruiken van ruimtes, namelijk om een andere manier van werken. We zijn gaan bijhouden hoe vaak, wanneer en waarom ‘gedwongen afzonderen’ werd ingezet. We bespraken wat we zagen, wat dit ons vertelde en hoe we het anders konden doen. We bespraken alternatieven, zoals met jongeren even een rondje gaan lopen als ze heel boos worden. Het eerste jaar zagen we een enorme daling van zo’n zestig procent in de inzet ervan. Daarna stagneerde het. Toen zijn we meer in gaan zetten op alle andere factoren die van invloed zijn, zoals leiderschap binnen een organisatie, opleiding en ondersteuning van medewerkers, het contact met ouders en kinderen.”

Integrale samenwerking

De beste manier om uithuisplaatsing – en uiteindelijk ook gesloten jeugdzorg – tegen te gaan, is preventie, vindt Eva Mulder. Sinds mei 2023 is ze bijzonder hoogleraar Intensieve pedagogische ondersteuning van Gezinnen aan de UvA, in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut.

Eva Mulder: “Er zijn hele goede multisysteem therapieën, familie- en preventieve therapieën. Die kun je in de databank Effectieve jeugdinterventies bij het NJi zo vinden. Maar als er een uithuisplaatsing dreigt, is er vaak van alles tegelijk aan de hand in het leven van een gezin, op allerlei gebieden. Dat vraagt vaak meer dan een enkele behandeling. Dan is het zaak om goed samen te werken. Ik doe veel onderzoek naar integrale samenwerking rondom gezinnen, om te zorgen dat wat er echt belangrijk is voor die gezinnen wordt aangepakt. Want als het niet goed gaat met een kind, is de neiging om te focussen op het kind. Maar je moet ook kijken naar de omgeving, naar kansen om te zorgen dat een kind daar goed kan opgroeien en z’n weg kan vinden.”

Specialistische gezinsteams

“Als er in gezinnen meerdere problemen spelen, heb je vaak met meerdere instanties te maken” vervolgt Eva Mulder. “Als die niet goed samenwerken, krijg je een gefragmenteerd geheel en verwarring voor het gezin. Je hebt dus een plan nodig waarin je met elkaar afsprekt wie wat doet, wie waar de beste papieren voor heeft en hoe je het aanpakt. Om te beginnen met een gedeelde verklarende analyse, samen met het gezin kijken wat er aan de hand is, wat er allemaal

speelt. Anders ga je inzetten op gedragssymptomen en niet op wat eronder ligt, dan krijg je escalatie.

Wat dat betreft voel ik me als bijzonder hoogleraar helemaal thuis bij Pedagogische Wetenschappen. We volgen veel initiatieven op dit gebied en er zijn best wat stevige specialistische gezinsteams, zoals in Midden Holland, in Den Haag, in Noord-Holland en in Utrecht, maar het is nergens een eenvoudig verhaal.”

Afbouw JeugdzorgPlus

Gemeenten en Jeugdzorg zijn sinds 2022 bezig met het af- en ombouwen van de gesloten JeugdzorgPlus-instellingen naar kleinschalige alternatieve woonvoorzieningen, zonder vrijheidsbeperkingen. Het doel is om in 2030 geen kind meer gesloten te plaatsen. Dit gebeurt na aanhoudende berichten over misstanden in de gesloten jeugdzorg, zoals het rapport *Eenzaam gesloten* van Jason Bhugwandass. En door het inzicht dat kinderen en jongeren opsluiten, zorgt voor nog meer trauma’s.

Eva Mulder volgt de ontwikkelingen op de voet. In 2025 waren er 656 JeugdzorgPlus-plaatsingen. Het aantal daalt al jaren, vijf jaar geleden waren het er nog 1182. Het gaat om kinderen en jongeren met ernstige en complexe problemen, die soms een gevaar vormen voor zichzelf of anderen. Vaak kinderen waar pogingen tot hulpverlening niet goed aansloten en problemen ondertussen verergerden.

Wat is de beste hulp voor hen?

Eva Mulder: “In ons onderzoek naar kleinschalige vormen van jeugdhulp focussen we inmiddels niet meer op vrijheidsbeperkingen, maar op relationeel werken. De jongere echt zien, echt contact hebben, weten wie iemand is, hoe je er voor diegene kan zijn, dat ook laten blijken en niet loslaten als het ingewikkeld wordt. Door zo’n relatie snap je het ook beter als er iets niet goed gaat bij een kind, een kind boos begint te worden. En kun je ervoor zorgen dat het niet uit de hand loopt.”

Ze kijkt naar relationeel werken vanuit het perspectief van medewerkers, van jongeren en van ouders. “Zo krijg je heel rijke informatie. We hebben bijvoorbeeld een team ervaringsdeskundige jongeren die zelf op een groep hebben gewoond. Samen hebben we een observatiechecklist gemaakt met vragen als: hoe is het hier ingericht, voelen jongeren zich thuis, hoe gaan medewerkers en jongeren met elkaar om, welke taal gebruiken ze? Is het heel erg instellingstaal of taal van thuis? Is het ‘op verlof’ gaan of ‘een weekend naar je ouders’? Zij lopen mee in kleine groepen, observeren hoe het daar gaat en geven feedback.”

Spanning & zelfreflectie

Eva Mulder: “Een mooie observatie van het team ervaringsdeskundigen was dat medewerkers meestal wel doorhadden dat een jongere gespannen raakte, daar ruimte voor maakten en een stukje gingen lopen. Maar die medewerkers zagen niet dat zijzelf ook spanning opbouwden en daar geen ruimte voor namen. Het observatieteam zag bijvoorbeeld ook dat vrijheid heel mooi is... tot ze een keer bij een woonplek ’s middags om half drie iemand nog in

‘De jongere echt zien, echt contact hebben, weten wie iemand is, hoe je er voor diegene kan zijn, dat ook laten blijken en niet loslaten als het ingewikkeld wordt’

bed aantreffen. Moest hier niet opgevoed worden?”

Al die ervaringen – van jongeren, professionals, ouders en de wetenschap – legt Eva Mulder als puzzelstukjes bij elkaar om tot een betere jeugdhulp te komen.

“Voor medewerkers is relationeel werken een heel andere manier van werken. Het vraagt veel zelfreflectie, scherp zijn op wat iets bij je doet, hoe je reageert, hoe je opvoedt en op zo’n manier grenzen stelt dat het aansluit bij wat een jongere nodig heeft. Dat is ingewikkeld. Zeker wanneer een jongere boos wordt, met spullen gaat gooien of wegloopt en je vermoedt dat hij of zij drugs zit te gebruiken. Dan moet je veel verdragen. En als medewerkers elkaar steunen natuurlijk.”

Mini JeugdzorgPlusjes

In haar oratie drie jaar geleden stelde Eva Mulder dat kinderen alleen uit huis geplaatst zouden mogen worden als ze daar beter van worden. Met als voorwaarden: best passende zorg, onderwijs en zich thuis voelen. Dat dit bij de afbouw van JeugdzorgPlus-instellingen niet overal helemaal lekker loopt, bleek onder andere uit een documentaire van Zembla afgelopen april over peperdure en slechte een-op-eenbegeleiding. Peer van der Helm, voormalig lector residentiële jeugdzorg, noemde het in de uitzending zelfs mini JeugdzorgPlusjes.

Eva Mulder: “Met het Nederlands Jeugdinstituut hebben we hier een quickscan naar gedaan en daaruit bleek dat een-op-eenbegeleiding van alles kan betekenen, soms goed en soms slecht is en niet overal in beeld is. Kortom: heel divers. Er worden wel vormen van zorg ontwikkeld die aansluiten bij wat jongeren en gezinnen nodig hebben, maar dat loopt niet overal in een gelijk tempo en er zijn grote verschillen per regio.”

School2Care

Grote verschillen zijn er ook in onderwijs aan jongeren uit JeugdzorgPlus-instellingen, constateert Eva Mulder.

“Mijn collega bij de Academische Werkplaats Risicojeugd Sanne Pronk doet hier onderzoek naar. We zien dat op veel plekken kinderen nog steeds naar residentiële scholen gaan, die zijn er nu nog. Op een paar plekken – en dat aantal groeit – gaan jongeren inmiddels naar

het regulier of speciaal onderwijs in de buurt. Dat vraagt veel van scholen, want het zijn jongeren die soms al een tijd niet naar school gingen, soms al niet meer ingeschreven stonden, met ingewikkeld gedrag dat voor docenten in een groep moeilijk te hanteren is. Dat is een van de grote uitdagingen op dit moment.”

Ze ziet ook goede ontwikkelingen. “Er zijn instellingen die heel goed samenwerken met onderwijs in de buurt en andersom, goed afstemmen. Soms zie je dat medewerkers meegaan naar school. Je hebt ook onderwijs-zorgvormen waar onderwijs het uitgangspunt is en zorg wordt toegevoegd, zoals School2Care. Daar zitten jongeren de hele dag op school, van acht tot acht. Onderwijs is de basis, ook voor de toekomst van de jongeren. Daarnaast krijgen ze de zorg die ze nodig hebben, inclusief begeleide vrije tijdsbesteding.”

Wat willen we wel?

In de ramen van de afdeling Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam staan citaten van bekende pedagogen gegraveerd. Zoals ‘Opvoeden is liefde, geduld en wijsheid’ van onderwijzer en onderwijsvernieuwer Jan Ligthart.

Hoe ziet Eva Mulder de rol van pedagogen?

“Als een heel belangrijke. Het gaat nooit over individuen, maar over een systeem, een gezin en een omgeving. Dat zit heel erg in het DNA van de pedagoog. Als je kijkt naar de JeugdzorgPlus en wat daar allemaal gebeurt, is een basisvraag: wat is je taak als opvoeder, niet zijnde een ouder maar degene die meeloopt met een kind? Ben je er voor de kinderen? Hoe begeleid je met elkaar een kind? Hoe geef je een kind de ruimte om zich te ontwikkelen als een autonoom wezen in verbinding? Die vraag wordt weleens vergeten als het gaat over ‘wat willen we niet?’ en ‘hoe voorkomen we zus en zo?’ Wat willen we eigenlijk wél? Het zijn uiteindelijk ook gewoon jongeren, pubers die van alles uitproberen, soms op een totaal onhandige manier en soms loopt het keihard uit de hand en denk je ‘oei’. Dat pedagogisch geluid mag van mij wel harder klinken.”

tekst: Annemiek Haalboom

foto: Kirsten van Santen